

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

503

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת שמיני תשפ"א

חסד עם הציבור, יזכה לחזור בתשובה. אך יש להבין כיצד הוא יחזור בתשובה אם אינו חושב כלל על תשובה.

והביאור בזה כי יש תשובה שבאה באתערותא דלעילא, שמן השמים משפיעים עליו התעוררות לתשובה, ואף שאינו מתכוון כלל לחזור בתשובה, ואינו חושב על זה ואינו יודע כלל שיש לו על מה לחזור בתשובה, מן השמים משפיעים עליו שיתעורר ויחזור בתשובה.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל דוגמא לאתערותא דלעילא, אם אדם בא להיכנס לרופא, וצריך להמתין שם, ובחדר ההמתנה יש ספרי קודש, והוא מחכה ואין לו מה לעשות, ופתח ספר שהיה מונח שם, וזה היה ספר מוסר, ונפתח לו בדיוק במאמר עם דברי חיזוק שהשפיעו עליו ועוררו אותו, הרי אם לא היה בא לשם הוא לא היה מתעורר, אם כן מן השמים עשו שיבוא לחדר ההמתנה, ושיחכה שם, ושיהיה שם ספר כזה, ויפתח בדיוק את הדף הזה, שיש בו דבר שמתאים בשבילו ומעורר אותו, וזוהי אתערותא דלעילא.

ואם כן יש לפרש כי זהו שאומרים 'ויסלח לכל עוונם', שהרי צריך זכויות לאתערותא דלעילא, שמן השמים יתנו לו התעוררות כזו, ומדוע מגיע לו? מפני שהוא עוסק בצרכי ציבור, ובזכות זה יזכה לאתערותא דלעילא, שהוא יפתח ספר מוסר שלא בכונה ועל ידי זה יחזור בתשובה, ולכן יסלח לכל עוונם - על ידי שיחזור בתשובה. כך יתכן לפרש בזה.

והנה זה נאמר על מי שעוסק בצרכי הציבור בגשמיות, קל וחומר מי שעוסק בצרכי ציבור ברוחניות, וכגון שיושב ועוסק בתורה ומשפיע השפעה רוחנית על הציבור, הרי זה עוד יותר, ובדאי יסלח לכל עוונם, וזוכה להשפעה מן השמים שאפילו אם יש לו עוון הוא יחזור בתשובה.

המתחזק בבין הזמנים נוטל שכר כולם

ובין הזמנים הרי זה זמן שיש בו רפיון, ולומדים בו פחות מכל השנה, ועל כגון זה נאמר הפסוק בתהלים (ק"ט, קכז) עת לעשות להשם הפרו תורתך, ופירשו בזה חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) כי אימתי הוא היעת לעשות להשם? בזמן שיפרו תורתך - בזמן שיש רפיון מתורה, כי אז מי שמתחזק זוכה לזכות עצומה מאד ונוטל שכר כולם, מפני שיש רפיון אצל אחרים והוא אינו כן אלא הוא מתחזק ועוסק בתורה, וזו זכות עצומה מאד.

והטעם בזה, מאחר שיש רפיון, וכך הטבע שבין הזמנים גורם לרפיון, כמו שכתוב על דור המדבר (במדבר י, לג) ויסעו מהר השם, ואמרו חז"ל (ילקוט בהעלותך תשכ"ט) שנסעו בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, וכל זמן שהיו בהר סיני, הר השם, ועסקו בתורה, זה היה טוב להם, אבל כשנוסעים הטבע הוא שיש שמחה, ושמחו בנסיעתם, שכבר יורד העול, כי כשנוסעים ונמצאים בדרך אין כל כך על תורה, וכתוב שזו הייתה פורענות (ענין שבת קטז וברמב"ן בהעלותך: וקרא החטא פורענות אף על פי שלא אירע להם ממנו פורענות) שהיו כתינוק הבורח מבית הספר, וכך טבע האדם להיות בלי עול. ולכן **אם אדם מקבל עליו עול תורה נגד הטבע, בזמן שיש רבים שהפרו תורתך והוא מתגבר נגד ההשפעה שמבחוץ, זהו דבר עצום מאד ונוטל שכר כולם.**

וכן שמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל על מה שאמרו באבות (ה, ב) עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול, עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקיבל עליו שכר כולם, ע"כ.

והיינו שהקב"ה מאריך אפו ומחכה שיחזרו בתשובה רק עד עשרה דורות ולא יותר, ובדורו של נח שעברו עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין ולא חזרו בתשובה, הביא הקב"ה עליהם את מי המבול, אבל בדורו של אברהם שעברו שוב עשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין - לא נענשו, מפני שאברהם אבינו תיקן את הקלקול והחזיר בתשובה את בני דורו, ועל זה קיבל 'שכר כולם', היינו השכר של כל העשרה דורות. וצריך ביאור איזה שכר יש להם, ועל מה מגיע להם שכר, הרי הם היו מכעיסין ובאין?

ופירש בזה הגר"א דסלר, כי שכר כולם היינו השכר של כל העשרה דורות אם הם היו צדיקים, ואברהם אבינו בא לאחר עשרה דורות שהשפיעו השפעה של טובא, שהיו מכעיסין ובאין ועובדי עבודה זרה, ומכעיסין ובאין היינו שכל דור הוסיף והוסיף והוסיף, עד שמלאה סאתם בסוף העשרה דורות, שיותר מזה כבר אין ארך אפיים, ואלמלא אברהם אבינו הם היו נענשים שוב בעונם כמו

חירות של תורה בחודש ניסן

אנו עומדים לאחר פסח, זמן חירותנו, ונמצאים בחודש ניסן, שהוא חודש הגאולה, והרי אמרו חז"ל (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, אם כן החירות היא עסק התורה, וזמן חירותנו הוא זמן של תורה, כי עסק התורה זה החירות, והוא זמן של הצלחה בתורה.

אך במציאות אנו רואים שאחרי פסח יש שיוצאים לטיולים, וכבר היו מזה אסונות רחמנא ליצלן, ואם עוסקים בתורה כראוי לזמן חירותנו - אין טיולים, ואם אין טיולים אין אסונות! ונמצא כי 'זמן חירותנו' לא לכולם הוא זמן חירותנו, ולא כולם הם בני חורין.

ובכלל, בין הזמנים הוא זמן שחסר בו תורה, ולומדים בו פחות מכל השנה, ואמנם יש ישיבות בין הזמנים ומתחזקים בהם, אך עם כל החיזוקים זה לא כמו באמצע הזמן, אלא פחות תורה, וחסרה זכות התורה, ולכן אין זה פלא שהיו אסונות רחמנא ליצלן, מפני שחסרה זכות התורה.

השפעת קדושת התורה

ובזמן שעוסקים בתורה הרי זה משפיע קדושה גם על אלו שלא עוסקים בתורה, וכבר הזכרנו מדברי מרן החזון איש זצ"ל שכתב באיגרתו (ח"ג סב) "ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצא בזה - בשפע קדשם, בהשתדל רוח טהרה בעולם. ובסביבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה. וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם", עכ"ל.

והיינו שבמקום שיש בעל תורה אמיתי, רואים את ההשפעה על כל הסביבה, היכן שנמצא 'בעל תורה אמיתי', שיושב ולומד תורה וכל הנהגתו על פי התורה, עם תפילה ומידות טובות והתמדה בתורה, אף אם אינו מתעסק עם הציבור ואינו מדבר דיבורים של השפעה, עצם מציאותו משפיעה! והקדושה משפיעה, כי כשיש קדושה אזי הקדושה משפיעה.

ועל עסק התורה אמרו חז"ל (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שריה ביניהם, ואפילו חמישה, ושלושה, ושניים, ואפילו אחד שעוסק בתורה שכינה עמו, ואמנם יש מעלה יתירה בעשרה, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ו, א) שבעשרה קדמה שכינה ואתיא, כלומר שבמקום שיש עשרה שעוסקים בתורה, אזי השכינה מקדימה ובהא לשם לפנייהם, וכבר לפני שהם באים יש שם קדושה, קדמה שכינה ואתיא - היינו שיש שם קדושה, כי במקום שעוסקים בתורה יש קדושה, והקדושה משפיעה.

עוסקי התורה מזכים את הרבים

ונמצא שאלו שעוסקים בתורה הם מזכי הרבים, כי הם משפיעים על אחרים, וכמו שכתב החזון איש שבעל תורה אמיתי משפיע על הסביבה, ואף שאינו מדבר כלום עם אחרים, אלא רק יושב ולומד ומתפלל כמו שצריך עם תפילה בכונה ודבקות בתורה, הוא מזכה את הרבים!

והרי על מזכה הרבים אמרו חז"ל (אבות ה, יח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וחטא היינו שגגה, כידוע שיש שלוש דרגות בעבירות: חטא עוון ופשע, וכפי שמזכירים בווידי חטאתי עויתי פשעתי, וכאן אמרו שכל המזכה את הרבים, אפילו 'חטא' בשוגג לא בא על ידו, ואינו נכשל אפילו בשוגג, בזכות שמזכה את הרבים. **ומי שעוסק בתורה הרי הוא משפיע בקדושתו ומזכה את הרבים, ואם כן אין חטא בא על ידו!**

סליחת עוון בזכות זיכוי הרבים

ובשבת אנו אומרים מי שברך, לאחר היקום פורקן, מי שברך לכל מי שמייחדים בתו כנסיות לתפילה וכו', וממשיכים ואומרים: וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה הקב"ה ישלם שכרם וכו' ויסלח לכל עוונם! והיינו שהעוסקים בצרכי ציבור, וצרכי ציבור היינו אפילו גשמיים, זוכים בזה לסליחת עוון, וכאמור 'עוון' זהו מזיד, והוא יותר מחטא, ומן השמים יש סליחת עוון למי שעוסק בצרכי ציבור ועושה טובות לאנשים.

ולכאורה כיצד יתכן לזכות לסליחה בלא תשובה? ומסתבר שהביאור בזה שהוא אכן יעשה תשובה! ובזכות שהוא עוסק בצרכי ציבור, באמונה, ועושה

המבול, ואמנם מבול ממש לא היה, כי כבר נשבע הקב"ה שלא יביא עוד מבול לעולם, אבל היה עונש אחר כעין זה, מפני שהיה כל כך הרבה חטא, במשך עשרה דורות, אך אם הם היו צדיקים אזי היו עשרה דורות של מצוות, והיה מגיע להם שכר גדול מאד על זה, ואת השכר הזה נטל אברהם אבינו, השכר שהיה מגיע לכל העשרה דורות אם הם היו צדיקים.

והטעם שנטל שכר גדול כל כך, מפני שכאשר יש 'מכעיסין ובאין' עם כוונת השפעה של טומאה בעולם, צריך מאמץ גדול להתגבר כנגד השפעת הטומאה של כל העולם, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה מב, ח) שנקרא "אברהם העברי" (בראשית יד, יג) שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד, והתגברות כזו נגד הטבע ונגד ההשפעה של כל העולם, שכבר עשרה דורות היו מכעיסין ובאין, וכל דור הוסיף עוד קשיים לאברהם, וכיון שהתגבר נגד קשיים והשפעת טומאה של עשרה דורות כאלה, מגיע לו השכר של העשרה דורות אם היו צדיקים, כי לפי המאמץ מגיע השכר (אבות ה, כג).

ונמצא לפי זה, כי בימי בן הזמנים, שיש רבים שלא לומדים בהם, אזי יותר קשה ללמוד, ואם כן מי שלומד נוטל שכר כולם, ומקבל את השכר שהיה מגיע לכולם אם הם היו לומדים, כזה שכר גדול ומיוחד מגיע למי שלומד בבין הזמנים! וזוהי המעלה של עסק התורה בבין הזמנים.

העוסק בתורה בן חורין משליטת היצר

ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, זמן חירותו הוא בתורה, כי עסק התורה זה החירות! ויש להבין למה באמת עסק התורה זה חירות, ומדוע מי שעוסק בתורה נקרא בן חורין, וכי מי שאינו עוסק בתורה הוא עבד, אם כן מי הוא האדון שלו, ואיזו עבדות יש לו?

והביאור בזה, כי בדרך הטבע היצר הרע שולט על האדם, והאדם נכנע ונשלט על ידי יצרו, ועל זה אנו מבקשים בברכות השחר "ואל ישלוט בנו יצר הרע", וזו תפילה שהיצר הרע לא ישלוט עלינו, כי ליצר הרע יש כוח גדול לשלוט על האדם שיעשה חטא, וצריך סייעתא דשמיא ותפילה שהיצר הרע לא ישלוט, והזכויות לכך הם עסק התורה! ומי שעוסק בתורה נקרא 'בן חורין' שאין עליו שליטה, שאינו כפוף ליצר הרע והיצר הרע לא שולט עליו, ובלי תורה הוא עבד של היצר הרע! כי היצר הרע שולט עליו והוא עבד שמוכרח לעשות את כל מה שיצרו הרע דורש ממנו, ואין לו כוח להתגבר עליו, והכוח נגד היצר הרע הוא רק תורה! וזהו שאמרו אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

והאדם עצמו דהיינו הנשמה הרי הוא רוצה רוחניות, אך היצר הרע שולט עליו ולא נותן לו, וכבר אמרו (ב"ב טו, א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות, ואיתא שם יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, והיינו שהכל הוא אותו המלאך, וימלאך' זהו כוח רוחני מן השמים, שקודם הוא יצר הרע המסית את האדם, ואחר כך הוא השטן שמקטר עליו בבית דין של מעלה, ולבסוף הוא מלאך המוות שנוטל את נשמתו.

תורה ומוסר תבלין ליצר הרע

והעצה נגד היצר הרע היא לעסוק בתורה, וכמו שאמרו חז"ל (בב"ב שם ובקידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ויש שבאים בטענה שהרי יש יצר הרע ומה הם יכולים לעשות, וכפי שמובא בגמרא שם שכן טען איוב לפני הקב"ה, והתשובה לזה היא כי יש עצה: שהתורה היא התבלין! ועל ידי עסק התורה זוכים לחירות מהיצר הרע.

ובאמת כל עסק התורה הוא תבלין ליצר הרע, כי קדושת התורה משפיעה, אכן במשנה ברורה (סימן א') מביא מקדמונים שהתורה הכי חזקה שמשפיעה ישר נגד היצר הרע, היא תורת היראה, לעסוק בספרי יראה המוסיפים יראת שמים. ויש הרבה ספרי יראה שחיברו רבותינו הראשונים והאחרונים, מפני שיש יצר הרע וצריכים הדרכה כיצד להילחם בו, בהוספת יראת שמים, וגם לידע את הדרכים, וכפי שמבאר המסילת ישרים ונותן דרך ושיטה על פי כוחות הנפש, איך מתחילים עם זהירות, והדבר הראשון הוא תורה, כמו שאמר רבי פינחס בן יאיר בברייתא: תורה מביאה לידי זהירות, ומוזהרות מגיעים גם לזריזות ולכל המעלות עד קדושה, וזה בידינו! וזהו אנו מאושרים, שיש לנו דרכים ועצות איך להתקדש, להגיע עד מעלת הקדושה.

ובאמת קדושה אינה מידת חסידות, וכבר אמרה תורה והייתם קדושים, וזה שייך לכל אחד לפי מדרגתו, ואפילו אדם שעוסק במלאכה פחותה יכול לזכות לזה כמו שכתב המסילת ישרים בסוף הספר, וכידוע שבתל אביב היה סנדלר בעל מדרגה שהיה נותן ברכות, ורבינים היו באים אליו לקבל ברכות.

אשרינו מה טוב חלקנו שיש לנו ספרי מוסר ויש לנו תורה ואנו יכולים ללמוד והננו מסוגלים לזה, בעזרת השם נזכה כולנו לסייעתא דשמיא, לאתערותא דלתתא ודלעילא בכל מה שצריך בעזרת השם.

מתוך משא רבינו שליט"א לחיזוק סדר הלימוד הקבוע של בני הישיבות הקטנות הגדולות ואברכים עם אבותיהם על ידי 'תפארת בחורים', בבית המדרש לדרמן – כ"ד ניסן תשפ"א

ולכן אם עוסקים בתורה ביחד, ההורים עם הבחורים, ובציבור שזה מרובים העושים, וגם עוסקים בזה בקביעות, שזה גם כן דבר גדול מאד, הקביעות של תורה, שעוסקים בקביעות ביחד, אין לשער הזכות שבה.

ובאמת כתוב במסילת ישרים (פרק ג) שאדם שעושה מעשים טובים צריך לדעת את החשיבות של המעשים שהוא עושה, כי ידיעת החשיבות מוסיפה חיזוק, ועל ידי זה הוא יעשה עוד פעם, וביותר שמחה, עם יותר אהבה, ויותר בשלמות! לכן הכרת החשיבות של המעשים זה דבר עצום.

ורבינו יונה כתב בשערי תשובה (ד, ט) לגבי מצות שמחת יום טוב "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", והיינו שיש שכר על המצוה עצמה, אבל על שמחת המצוה שאדם שמח במצוה השכר יותר גדול, והזכיר רבינו יונה שלושה לשונות של הפלגה: יגדל, וישגא, מאד! שכר השמחה על המצוה, שעושים בשמחה, ומתי יש שמחה? אם יודעים את החשיבות!

ולכן צריכים לדעת את החשיבות של אלו שעוסקים בתורה, הבחורים וההורים, שעוסקים בתורה ביחד, שתלמוד תורה כנגד כולם, ואין לשער את החשיבות שבה, איזו מדרגה יש להם! ומתקדשים בקדושת התורה!

ולא רק הם בעצמם מתקדשים, אלא הם גם משפיעים קדושה על הסביבה, כמו שכתב החזון איש שבעל תורה אמיתי אפילו אחד משפיע קדושה, ואם יש ציבור גדול שלומדים ביחד אזי הקדושה משפיעה יותר, ומושבה שיש בה ישיבה הרי זה משפיע על כל המושבה, וידוע כי המקומיים כאן בבני ברק אפילו אלו שאינם בני תורה הרי הם מושפעים מבני ברק, ויש להם אופי ומהות אחרת מאלו שגרים במקומות ללא ישיבות.

וזוהי הזכות הגדולה של עסק התורה, ובפרט שעוסקים ביחד הורים עם הבחורים, לכן זה נקרא 'תפארת בחורים', כי זה תפארת! וזה דבר נפלא, והוא דבר טוב לאלו הלומדים בעצמם, אך זה גם טוב לכל הציבור, כי זה משפיע השפעה טובה על כל הציבור, וכמו שכתב החזון איש שיש השפעה ניכרת על הסביבה, וצריכים לדעת את החשיבות של הדבר הגדול הזה.

תלמוד תורה כנגד כולם (פאה א, א), עסק התורה הוא יותר מכל המצוות, וכשאדם עוסק בתורה שכינה שרויה עמו, כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה ביניהם וכו' ומנין אפילו חמישה וכו' ואפילו אחד כשעוסק בתורה שכינה עמו, ואילו כשעושה מצוה לא כתוב שיש שכינה, ואמנם גם מצוה מקדשת, אבל תורה זה יותר, כנגד כולם! וכן אמרו (שם ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, ואילו על ידי מצוות לא מצינו שנעשה בן חורין, וזו מעלה מיוחדת בעסק התורה.

ופה שעוסקים בתורה ביחד, ההורים עם הבחורים, יש בזה גם מצות ושינתם לבניך (דברים ו, ז), וזה גם עסק התורה, ושניים שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם, ובפרט אם יושבים יותר, ועוסקים בתורה בציבור, במקום שיש עוד רבים העוסקים, אין לשער הזכות שבה.

ובמשנה הוזכר מעלת עשרה שעוסקים בתורה, אכן ודאי שגם אם יש יותר מעשרה, הרי זה מוסיף יותר קדושה, וככל שציבור העוסקים בתורה מרובים יותר, כך הקדושה יותר גדולה. כמו שמצינו (ברכות מט, ב) לענין זימון בברכת המזון, שאם מברכים בעשרה מוסיפים שם השם ואומרים 'נברך אלוקינו', ויש תנא שסובר שגם במאה מוסיפים שם 'נברך השם אלוקינו', וכן באלף ובריבוא מוסיפים עוד שם, ואמנם ההלכה היא שלא מוסיפים, רק בעשרה ולא יותר, אך מכל מקום אין חולק על עצם הדבר שככל שהציבור העוסקים יותר גדול כך יש יותר קדושה, ורק שלענין נוסח הברכה אין חילוק בזה ומברכים אותה הברכה, אבל באמת המציאות היא שיש יותר קדושה.

וכמו שכתב רש"י (ויקרא כו, ח) על הפסוק "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו", וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, והיינו כי חמישה מאה זה אחד כנגד עשרים, ואילו מאה רבבה זה אחד כנגד מאה, אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה, ע"כ. והיינו שמרובין העושים זה כוח אחר לגמרי, עם סייעתא דשמיא מיוחדת וזכויות מיוחדות של מרובים העוסקים.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **יוכבד הלוי** ע"ה
בת הרה"ח ר' **משה יהושע העשיל** ז"ל
נלב"ע כ"ו ניסן תשע"ו - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
מרת **מלכה מחלה הגר** ע"ה
בת הרב **מרדכי זיסקינד** ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו - תנצב"ה